

О. Ю. Винник,

Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів

СТРУКТУРНІ ТА МОВНОСТИЛИСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОГО АНГЛОМОВНОГО ПІДРУЧНИКА З ПРОГРАМУВАННЯ

У статті О. Ю. Винник «Структурні та мовностилістичні особливості сучасного англomовного підручника з програмування» запропоновано дослідження одного з провідних жанрів сучасного англomовного дискурсу програмування. Виявлено, що у підручнику з програмування інтелективний виклад професійної інформації поєднується з образністю, емотивністю й експліцитною інтерактивністю.

Ключові слова: підручник з програмування, жанр, сучасний англomовний дискурс програмування, автор, читач.

В статье О. Ю. Винник «Структурные, языковые и стилистические особенности современного англоязычного учебника по программированию» предложено исследование одного из основных жанров современного англоязычного дискурса программирования. Обнаружено, что в учебнике по программированию интеллективное изложение профессиональной информации совмещается с образностью, эмотивностью и эксплицитной интерактивностью.

Ключевые слова: учебник по программированию, жанр, современный англоязычный дискурс программирования, автор, читатель.

The paper «Structural, Language and Stylistic Peculiarities of Modern English Programming Textbook» by O. Yu. Vynnyk focuses on study of one of the main genres of modern English programming discourse. The study has revealed that programming textbook discourse combines intellectual statement of professional information with imagery, emotivity, and explicit interactivity.

Key words: programming textbook, genre, modern English programming discourse, author, reader.

Когнітивно-комунікативний вектор сучасного мовознавства зумовив інтерес дослідників до розвитку теорії дискурсу, аналізу різних його типів, жанрів і жанрових різновидів. Водночас, у зв'язку з масовою комп'ютеризацією всіх видів діяльності людини на рубежі ХХ–ХХІ століть, увагу мовознавців привертає комунікація у сфері інформаційних технологій (С. Н. Антонова, Н. Г. Асмус, І. П. Біскуб, О. Ю. Винник, С. Н. Галічкіна, С. В. Заборовська, Л. Ф. Компанцева, П. С. Кондрашов та ін.).

Об'єктом вивчення у цій статті є сучасний англomовний підручник з програмування, який на сьогодні усе ще залишається маловивченим типом мовленнєвої комунікації. Дослідження спрямовано на аналіз комунікативних, прагматичних та стилістичних особливостей одного з провідних жанрів англomовного дискурсу програмування як виду професійного спілкування. **Актуальність** дослідження зумовлена загальною орієнтацією сучасного мовознавства на розгляд мови в її комунікативному аспекті, інтересом мовознавців до аналізу структурно-семантичних і комунікативно-стилістичних особливостей текстів, що належать до різних жанрів і типів дискурсу. Фактичним **матеріалом** послуговували 7 підручників з програмування за 1993 – 2007 роки.

У професійному дискурсі існування різних жанрів зумовлене, на думку І. А. Колеснікової [1], комунікативною метою, комунікативною ситуацією, професійною компетенцією й інтересами учасників дискурсу. Жанри професійного спілкування створюють ефективні механізми соціальної взаємодії між членами відповідних професійних спільнот і допомагають їм у досягненні професійних цілей. Компетентні члени професійної чи наукової спільноти звичайно краще знають комунікативні цілі своєї спільноти, структури жанрів, якими вони щоденно оперують, а тому більш творчо поведуться з наявними лінгвістичними чи дискурсивними ресурсами, ніж це роблять неспеціалісти. Основна прагматична мета навчальних текстів у професійній сфері полягає у передаванні, пропаганді, поширенні професійної інформації (знань), що набула статусу постулату. Завдання їх адресата – акумулювати професійну інформацію (знання) як базу для майбутньої професійної діяльності. Тому вибір мовної форми навчальної літератури зазвичай орієнтований на сприйняття, засвоєння та запам'ятовування запропонованого у ній матеріалу. Якщо говорити про підручник з програмування, то він чітко вирізняється з-поміж інших жанрів англomовного дискурсу програмування формою подавання вміщеної в нього інформації, яка має бути зручною для вивчення. Під формою слід насамперед розуміти мовну форму – щодо змістової наповненості, вона, по-перше, залежить від специфіки предмета, по-друге, від авторського бачення того мінімуму знань, який повинен залишитися у свідомості читача після ознайомлення з відповідним параграфом, розділом тощо.

Англomовний підручник з програмування характеризується чіткою сегментацією текстової інформації. У найзагальнішому вигляді модель підручника має таку структуру: *передмова* (Preface), у якій автор повідомляє про мету написання підручника й окреслює свою цільову аудиторію, *подяки* (Acknowledgements) усім, хто брав участь у підготовці підручника до друку. Далі може йти авторський *вступ* (Introduction) – стислий огляд основних стилів і мов програмування, мета і методи засвоєння курсу, джерела додаткової інформації тощо. *Основний текст* поділяється на теоретико-пізнавальний (розділи, підрозділи, параграфи, висновки), який виконує інформаційну функцію, й інструментально-практичний (контрольні питання та завдання). Завершують підручник *додатки* (Appendixes), що містять технічні подробиці мов програмування, та *предметний покажчик* (Index). Іншими можливими складовими підручника є *бібліографія* (Bibliography), *список рекомендованої літератури* (Recommended Reading) і стаття *«Про автора»* (About the Author).

Автор підручника з програмування звичайно виконує роль учителя, консультанта, тлумача денотативного простору. Виклад матеріалу переважно здійснюється індуктивним способом, за якого розвиток наукової думки становить ряд послідовних переходів до розгляду часткових проблем. Навчальний матеріал організовано так, щоб читач мав змогу послідовно перейти від теоретичних основ програмування до їх практичного застосування. Дискурс підручника з програмування відзначається чіткістю і логічністю побудови, високою термінологічністю, переважанням книжної лексики, прямими вказівками на автора та вираженою адресатоцентричністю.

Разом з цим, щоб полегшити читачеві сприйняття складної інтелектуальної інформації, пов'язаної з розробленням програмного забезпечення, автори підручників нерідко вдаються до застосування мовних механізмів варіативної інтерпретації дійсності, зокрема метафор (*If certain areas are at risk of failing to meet their goals, the architecture should say so* [5, с. 26]), порівнянь, які містять відомі читачеві реалії повсякденного життя (*Instruction lists, called algorithms, are commonly found in everyday situations. Examples include instructions for cooking a meal, knitting a sweater, and registering for classes* [7, с. 7]. *There are many different programming languages, just like there are many languages spoken in the world. Like human languages all have verbs, nouns and adjectives, programming languages too, have similarities like variables, and subroutines* [9, с. 1]), вживання стилістично контрастних словосполучень типу «прикметник емоційного значення + термін програмування» (*This code works. Nevertheless, it is ugly, confusing, and unsafe...* [4, с. 8]), висловлень похвали (*Congratulations. It's time to sit back, order a few coffees and marvel at the flexible design you created with the Decorator Pattern* [3, с. 98].), різноманітних візуальних засобів тощо.

Щоб зробити виклад емоційно насиченішим автор начебто залучає читача до процесу обговорення, звертаючись до нього безпосередньо як до реального співрозмовника (*Now that we have cleaned up the result verification logic, let's turn our attention to the final block at the end of the test. What is this code doing?* [6, с. 53] *And believe you me, users care about a lot fewer things than you might think. They are using your software to accomplish a task* [8, с. 17]).

Загалом, у підручниках автори часто вдаються до застосування засобів, спрямованих на експліцитну діалогізацію монологічного мовлення [2]. Те саме стосується і підручників з програмування, яким різноманітні структури діалогізації та риторичні прийоми надають характеру бесіди автора з читачем. При цьому значною мірою дається взнаки пресупозиція дружнього ставлення автора до свого читача, налаштування його на рівноправні взаємини та повноцінну співпрацю з автором.

Залежно від рівня програмістського досвіду цільової аудиторії підручники можуть різнитися за обсягом та методами презентації інформації. Наприклад, підручник, орієнтований на новачків, зазвичай містить доступніші пояснення, простіші моделі побудови висловлень, барвистіші ілюстрації з карикатурами та коміксами. Загалом, відступ від книжної норми на користь невимушеної, розкутої розмовної манери – характерна ознака англomовного дискурсу програмування, якій належить провідна роль у формуванні інтерактивного характеру цього типу дискурсу.

Підручник є одним із провідних жанрів сучасного англomовного дискурсу програмування, оскільки саме у ньому акумульовано знання і досвід найкращих представників програмістської професійної спільноти і саме він слугує основним джерелом знань з цієї професійної дисципліни як для початківців, так і для досвідчених розробників програмного забезпечення. Надшвидкі темпи розвитку галузі сучасних інформаційних технологій гарантують постійне оновлення текстового матеріалу та дають змогу простежити цікаві процеси у термінології, пов'язані з появою нових термінів та зникненням інших у відповідь на зміни, які відбуваються у самій галузі. Крім того, підручник з програмування, як і багато сучасних навчальних книг, відрізняється образним та інтерактивним характером побудови і викладу, що дає досліднику можливість проникнути в особливий ментальний (професійний) світ програмістів й осмислити його вплив на створення та сприйняття дискурсу.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо у детальнішому висвітленні специфіки різних жанрів англomовного дискурсу програмування на матеріалі різних мов.

Література:

1. Колеснікова І. А. Лінгвокогнітивні та комунікативно-прагматичні параметри професійного дискурсу : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра філол. наук : спец. 10.02.15 «Загальне мовознавство» / Колеснікова Ірина Анатоліївна ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, Ін-т філології. – К., 2009. – 32 с.
2. Токарева П. В. Коммуникативные стратегии и тактики в современном учебном дискурсе (на материале школьных учебников) : автореферат дис. на соискание науч. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.01 «Русский язык» / Токарева Полина Васильевна; Омск. гос. ун-т. – Омск, 2005. – 24 с.
3. Freeman E., Robson E., Bates B., Sierra K. Head First Design Patterns / Eric Freeman, Elisabeth Robson, Bert Bates, Kathy Sierra. – O'Reilly Media, 2004. – 678 p.
4. Heller M. Advanced WIN32 Programming / Martin Heller. – John Wiley & Sons, Inc., 1993. – 463 p.
5. McConnell S. Code Complete / Steven McConnell. – Redmond, Wash. : Microsoft Press, 2004. – 960 p.
6. Meszaros G. XUnit Test Patterns: Refactoring Test Code / Gerard Meszaros. – Pearson Education, Inc., 2007. – 833 p.
7. Pohl I. C++ by Dissection / Ira Pohl. – Addison-Wesley, 2002. – 501 p.
8. Spolsky J. User Interface Design for Programmers / Joel Spolsky. – Apress, 2001. – 144 p.
9. Stroustrup B. The C++ Programming Language / Bjarne Stroustrup. – 3rd. ed. – AT&T Labs, 1997. – 912 p.